

УДК 342.9 (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.21.57>

Шира О.В.

*здобувач кафедри адміністративного, кримінального права і процесу
Міжнародного університету бізнесу і права*

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ АДВОКАТУРИ ЯК ІНСТИТУТУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА ТА В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Дослідження будь-якої складної теми починається з вивчення її історіографії, тобто праць тих дослідників, які присвятили свої публікації відповідній тематиці. Ретельний аналіз історіографії наукової проблематики дозволяє опанувати термінологічним та стилістичним інструментарієм, виявити ті аспекти досліджуваного питання, які залишились поза увагою науковців.

Не менше значення для повноти та точності дослідження має визначення кола методів та наукових підходів, які будуть використовуватися для проведення наукового аналізу. Правильний вибір методологічного інструментарію дозволяє в оптимальні строки виконати поставлені перед дослідником завдання та досягти поставленої наукової мети.

Вищезазначеним обґрунтовується необхідність окремого дослідження історіографії та методології порівняльно-правового дослідження адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу в Республіці Польща та в Україні.

Питання методології юридичної науки розробляли в своїх працях такі відомі науковці як О. Ганьба, Д.І. Голосніченко, М. Кельман, Н. Кушакова-Костицька, Г. Лук'янова, В. Мірошніченко, В. Пашинський, П.М. Рабінювич та інші.

Різні аспекти адміністративно-правового забезпечення адвокатської діяльності досліджували в своїх працях такі відомі науковці як Л. Волкова «Публічне адміністрування адвокатури України» [1], А. Іванський «Правові проблеми адміністративно-пра-

вового регулювання відносин щодо внесення і розгляду адвокатського запиту» [2], О. Коваль «Сучасний стан адміністративно-правового забезпечення реформи адвокатури України» [3], В. Лаврів «Адміністративно-правове регулювання адвокатської таємниці» [4], А. Олійник «Реформа адвокатури: адміністративно-правове забезпечення» [5] та інші відомі науковці.

Окремі дисертаційні дослідження питанням адміністративно-правового забезпечення інституту адвокатури присвятили Н. Меєрович «Адміністративно-правове регулювання адвокатської діяльності в Україні» [6] та Є. Шкребець «Адвокатура України: адміністративно-правове забезпечення діяльності на сучасному етапі» [7].

На окрему увагу заслуговують докторські дисертації Т. Вільчик «Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України» [8] та В. Святоцької «Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження» [9].

Проте історіографія та методологія порівняльно-правового дослідження адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу в Республіці Польща та в Україні ще не були предметом окремого наукового аналізу, що актуалізує підготовку даної публікації.

Постановка завдання. Метою наукової публікації є узагальнення історіографії та методології порівняльно-правового дослідження адвокатури як інституту реаліза-

ції права на правову допомогу в Республіці Польща та в Україні.

Методологія публікації спирається на класичне поєднання загальновизнаних філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження, серед яких: закони, принципи та прийоми діалектики, системний та структурно-функціональний методи, прийоми логічного методу (аналіз, синтез, дедукція та індукція), аксіоматичний (догматичний) метод та метод порівняння. Враховуючи тематику публікації більшою мірою застосовуються методологія порівняльного правознавства.

Результати дослідження. Історіографію доктринальних досліджень адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу умовно можна поділити на три основні групи. До першої групи відносяться праці вчених, які досліджують теорію та практику адвокатської діяльності в Україні, включаючи аналіз законодавства, судової та адміністративної практики. До другої групи слід віднести праці фахівців у сфері порівняльного правознавства, автори яких зосереджують увагу на порівняльному аналізі правових засад та особливостей адвокатської діяльності у зарубіжних країнах, зокрема у Польщі. До третьої групи віднесено дослідження вчених-адміністративістів, які досліджують адміністративно-правові засади функціонування адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу, взаємодію адвокатів із суб'єктами публічної адміністрації тощо.

Так, теорію та практику адвокатської діяльності в Україні, включаючи аналіз законодавства, судової та адміністративної практики, досліджують в своїх працях такі відомі науковці як А. Бойчук «Інститут адвокатури на західноукраїнських землях другої половини XIX – початку XX століття (на матеріалах Галичини)», Ю. Грабовський «Адвокатський запит як засіб отримання адвокатської інформації», А. Нерсесян «Соціальна функція адвокатури як невід'ємного елемента правосуддя в демократичному суспільстві», І Семенюк

«Моральні засади діяльності інституту адвокатури: теоретико-правовий аспект», С. Калинюк «Інститут адвокатури в механізмі реалізації права людини і громадянина на правову допомогу: конституційно-правовий аспект», Н. Бакаянова «Функціональні та організаційні основи адвокатури України», М. Аракелян «Концептуальні засади правозахисної діяльності адвокатури», «Інститут адвокатури у правозахисній діяльності сучасної Української держави», Т. Вільчик «Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі», «Юридична природа адвокатури та проблеми організації її діяльності», І. Петрухін «Адвокат і клієнт: відносини довіри», В. Святоцька «Інститут адвокатури: становлення та розвиток», «Недержавний характер та правозахисна функція адвокатури», «До питань необхідності, актуальності та мети запровадження національних стандартів адвокатури», «Стандарти адвокатури: поняття, ознаки, класифікація, джерела», «Забезпечення своєчасного допуску адвоката до підзахисного як найважливіша гарантія реалізації права на правову допомогу в кримінальному процесі: аналіз адвокатської практики та можливі шляхи вирішення проблеми», «Адвокат в адміністративному процесі за законодавством України: особливості закріплення та реалізації процесуального статусу», М. Косенко «Організаційно-правові засади діяльності кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури», І. Садовська «Адвокатська діяльність як об'єкт податково-правового регулювання», М. Северин «Принципи адвокатської діяльності», В. Заборовський «Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні», С. Іваницький «Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система», П. Кучевський «Діяльність адвоката у кримінальному процесі», А. Іванцова «Організаційні форми діяльності адвокатури», Р. Лахтіонова «Організаційно-правові форми здійснення адвокатської діяльності», Ю. Оніщик «Організаційно-пра-

вові засади діяльності адвокатури України в умовах воєнного стану», Л. Ткачук «Місце та роль адвокатури України в системі правозахисних гарантій прав людини: теоретико-правове дослідження», А. Олійник «Адвокатура в правовій системі України», Л. Тацій «Юридична природа адвокатури в системі захисту прав і свобод людини і громадянина», Н. Обловацька «Адвокатура – інститут громадянського суспільства», А. Бірюкова «Забезпечення адвокатурою конституційного права обвинуваченого на захист у кримінальному процесі України», «Правовий статус адвоката і адвокатури: вітчизняна модель у контексті процесів глобалізації», М. Завальний «Адвокатура в системі недержавних суб'єктів правоохорони України».

Серед праць фахівців у сфері порівняльного правознавства, автори яких зосереджують увагу на порівняльному аналізі правових засад та особливостей адвокатської діяльності у зарубіжних країнах, зокрема у Польщі, слід виділити праці таких науковців як Ю. Оніщик «Правові засади діяльності адвокатури: досвід Польщі та перспективи України», Т. Вільчик «Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України», В. Гвоздій «До питання світової практики тлумачення основних принципів адвокатської етики», В. Святоцька «Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження», «Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури у Республіці Польща», «Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження», «Забезпечення реалізації стандартів страхування професійної відповідальності та спеціалізації адвокатів: порівняльно-правовий аспект», «Уніфіковані стандарти організації та професійної діяльності адвокатури в праві Європейського Союзу», «Забезпечення реалізації гарантій адвокатської діяльності на національному та міжнародному рівнях», «Адвокатура Євро-

пейського Союзу в юридичному механізмі системи захисту прав людини», «Адвокатура Польщі : генеза, європейські стандарти та національні особливості», «Принцип адвокатської таємниці як один із основоположних стандартів адвокатської професії (порівняльно-правові аспекти)», Ю. Оніщик та О. Коваль «Вплив міжнародних стандартів на правове забезпечення діяльності адвокатури України».

Серед праць вчених-адміністративістів, які досліджують адміністративно-правові засади функціонування адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу, взаємодію адвокатів із суб'єктами публічної адміністрації, слід назвати праці таких вчених як Л. Волкова «Публічне адміністрування адвокатури України», О. Коваль «Сучасний стан адміністративно-правового забезпечення реформи адвокатури України», В. Лаврів «Адміністративно-правове регулювання адвокатської таємниці», А. Олійник «Реформа адвокатури: адміністративно-правове забезпечення», А. Іванський «Правові проблеми адміністративно-правового регулювання відносин щодо внесення і розгляду адвокатського запиту», Н. Меєрович «Адміністративно-правове регулювання адвокатської діяльності в Україні», Є. Шкробець «Адвокатура України: адміністративно-правове забезпечення діяльності на сучасному етапі», І. Габані «Адміністративно-правовий статус національної адвокатури України», Ю. Загуменна та Е. Наджафі «Принципи адвокатської діяльності в Україні: адміністративно-правовий аспект», О. Стасюк «Адміністративно-правове забезпечення реалізації правозахисної функції в Україні», В. Гвоздій «Адміністративно-правовий статус органів адвокатського самоврядування».

Варто також звернути увагу на спеціальні наукові дослідження, присвячені методології наукового пізнання. Так, окремі публікації методології дослідження в юридичній науці в цілому та адміністративному праві зокрема присвятили О. Ганьба, В. Мірошни-

ченко «Особливості сучасної методології правових наукових досліджень» [10], М. Кельман «Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку» [11], Н. Кушакова-Костицька «Методологічні проблеми сучасних правових досліджень: об'єктивна необхідність чи суб'єктивна формальність» [12], Г. Лук'янова «Методологічні основи дослідження права у сучасній юридичній науці» [13], В. Пашинський «Методологічний інструментарій дослідження проблем адміністративно-правового забезпечення оборони держави» [14] та інші науковці.

П.М. Рабінович під методологію юридичної науки пропонує розуміти систему підходів і способів наукового дослідження, теоретичні засади їх використання при вивченні державно-правових явищ [15, с. 618].

На думку Д.І. Голосніченко методологія дослідження в юридичній науці – «це не простий набір певних основоположних понять та категорій, не сукупність прийомів і методів. Це більш ємне поняття. Методологія є теоретичним обґрунтуванням доцільності застосування відповідних підходів і способів, які використовуються для проведення певного теоретико-юридичного дослідження, а також дібрана на науковій основі для означеної мети система прийомів і способів, тобто відповідних методів» [16, с. 10].

Крім того, Д. Голосніченко справедливо акцентує увагу на необхідності теоретичного обґрунтування доцільності застосування тих або інших наукових підходів і способів, які використовуються для проведення певного теоретико-юридичного дослідження, адже правильно обраний інструментарій є умовою ефективної наукової роботи [16, с. 11].

Методологічною основою порівняльно-правового дослідження адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу в Республіці Польща та в Україні закономірно є методологія порівняльного правознавства, яка включає в себе цілу систему методів проведення порівняльного дослідження, до яких відносяться як загально-на-

укові так і спеціально-юридичні методи наукової роботи.

Проте, як і для будь-якого дослідження першим інструментарієм наукового пошуку є закони та прийоми діалектики, зокрема, закон єдності та боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін у якісні, прийом «заперечення заперечення». Наприклад, спочатку дослідник заперечує спорідненість адміністративно-правових засад адвокатської діяльності в Республіці Польща та в Україні, але потім поступово спростовує (заперечує) власне заперечення, наводячи обґрунтовані аргументи (факти).

Серед загально-наукових методів дослідження вказаної тематики слід назвати прийоми логічного методу (аналіз, синтез, дедукція та дедукція), системний та структурно-функціональний методи, метод порівняння, прийоми соціологічного методу (опитування, анкетування тощо), метод статистики.

Враховуючи спеціальність дослідження на окрему увагу заслуговують спеціально-юридичні методи дослідження: метод юридичної догматики (формально-юридичний метод) який є похідним від аксіоматичного загальнонаукового методу дослідження, метод юридичної статистики, вже згадана вище методологія порівняльного правознавства та метод юридичного моделювання, який дозволяє сформулювати (змодельовати) пропозиції щодо удосконалення норм чинного національного законодавства, якими врегульовано різні аспекти адвокатської діяльності.

Окрім згаданих методів наукового пошуку, окремо слід зупинитися на наукових підходах, які визначають конкретний інструментарій та принципи дослідження обраної теми.

Так, для порівняльно-правового дослідження адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу в Республіці Польща та в Україні слід застосовувати антропологічний, цивілізаційний, синергетичний та інші наукові підходи, які дозволяють поглянути на визначену проблематику

з різних боків, скласти цілісне бачення досліджуваного явища чи процесу.

Зокрема, цивілізаційний підхід дозволяє побачити вплив історико-культурних чинників на становлення та розвиток інституту адвокатури, встановити вплив Західної цивілізації на формування відповідних правових традицій та звичаїв. До прикладу – це вплив рецепції римського права на появу та розвиток професії юриста, адвоката на українських землях в період польсько-литовської доби.

Антропологічний підхід дозволяє розкрити місце та роль адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу, адже саме захист прав і свобод людини (клієнта) є основним завданням адвоката, який має керуватися принципами гуманізму, верховенства прав і свобод людини над інтересами держави. В контексті антропологічного підходу в національне законодавство та юридичну практику може бути імплементовано лише такий позитивний досвід адміністративно-правового регулювання адвокатської діяльності в Республіці Польща, що відповідає критеріям «гуманізму» – дотримання принципу верховенства прав і свобод людини в діяльності адвоката, забезпечення збереження недоторканості адвокатської таємниці та незалежності адвоката як суб'єкта правозахисної діяльності.

Синергетичний підхід розглядає адвокатуру як систему, що здатна до саморегулювання та самовдосконалення. І мова йде не тільки про органи адвокатського самоврядування на кшталт З'їзду адвокатів чи Ради адвокатів. Значення має вся адвокатська спільнота, всі адвокати, поєднані сучасними засобами комунікації. В цьому аспекті порівняльно-правове дослідження адміністративно-правових засад адвокатської діяльності в Республіці Польща та в Україні має вирішальне значення для синергетики – запозичення найкращого позитивного досвіду адміністративно-правового регулювання адвокатури в Польщі та визначення можливості та доцільності його імплементації в національне законодавство та юридичну практику.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє сформулювати ряд висновків. По-перше, аналіз наукових публікацій та дисертаційних досліджень з обраної тематики дозволив встановити тенденцію щодо активізації доктринальних досліджень актуальних питань адвокатської діяльності взагалі та адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу зокрема, які умовно можна поділити на три основні групи. До першої групи слід віднести праці вчених, які досліджують теорію та практику адвокатської діяльності в Україні, включаючи аналіз законодавства, судової та адміністративної практики. До другої групи слід віднести праці фахівців у сфері порівняльного правознавства, автори яких зосереджують увагу на порівняльному аналізі правових засад та особливостей адвокатської діяльності у зарубіжних країнах, зокрема у Польщі. До третьої групи доцільно віднести дослідження вчених-адміністративістів, які досліджують адміністративно-правові засади функціонування адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу, взаємодію адвокатів із суб'єктами публічної адміністрації тощо.

На окрему увагу в контексті теми дослідження заслуговують наукові праці, присвячені проблематиці організації та функціонування адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу в Україні та Польщі, включаючи адміністративно-правове регулювання порядку складання кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні та отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, порядку підвищення кваліфікації адвокатів, підстави та порядок притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності тощо.

По-друге, серед методів дослідження адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу в контексті порівняльного адміністративно-правового аналізу законодавства Польщі та України ключову роль логічно відіграє методологія порівняльного правознавства.

Також активно слід застосовувати структурно-функціональний метод, а також метод юридичного моделювання. Для повноти наукового аналізу та досягнення поставлених завдань, зокрема, виявлення проблемних питань адміністративно-правового регулювання адвокатської діяльності в Польщі та в Україні і визначення шляхів їх вирішення, необхідно застосовувати антропологічний, цивілізаційний та синергетичний наукові підходи.

Синергетичний науковий підхід дозволяє, зокрема, врахувати всі зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на інститут адвока-

тури, як самоорганізованої системи, з метою запозичення найкращого позитивного досвіду адміністративно-правового регулювання адвокатури в Польщі та визначення можливості та доцільності його імплементації в національне законодавство та юридичну практику.

Перспективність подальшого дослідження даної тематики обумовлена необхідністю узагальнення історіографії обраної проблематики, що має включати як праці українських дослідників, так і дослідження їх зарубіжних колег, зокрема дослідників, практикуючих юристів, адвокатів Республіки Польща.

Анотація

Наукова публікація присвячена дослідженню історіографії та методології порівняльно-правового дослідження адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу в Республіці Польща та в Україні.

Проаналізовано праці дослідників, які присвятили свої праці різним аспектам організації діяльності адвокатури в Республіці Польща та в Україні.

На підставі аналізу наукових публікацій встановлено тенденцію щодо активізації доктринальних досліджень актуальних питань адвокатської діяльності взагалі та адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу зокрема, які умовно можна поділити на три основні групи. До першої групи віднесено праці вчених, які досліджують теорію та практику адвокатської діяльності в Україні, включаючи аналіз законодавства, судової та адміністративної практики. До другої групи віднесено праці фахівців у сфері порівняльного правознавства, автори яких зосереджують увагу на порівняльному аналізі правових засад та особливостей адвокатської діяльності у зарубіжних країнах, зокрема у Польщі. До третьої групи віднесено дослідження вчених-адміністративістів, які досліджують адміністративно-правові засади функціонування адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу, взаємодію адвокатів із суб'єктами публічної адміністрації тощо.

Окрема увага в контексті теми дослідження зосереджена на наукових працях, присвячених проблематиці організації та функціонування адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу в Україні та Польщі, включаючи адміністративно-правове регулювання порядку складання кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні та отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, порядку підвищення кваліфікації адвокатів, підстави та порядок притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності тощо.

Серед методів дослідження адвокатури як інституту реалізації права на правову допомогу в контексті порівняльного адміністративно-правового аналізу законодавства Польщі та України ключову роль відведено методології порівняльного правознавства, структурно-функціональному методу, а також методу юридичного моделювання. Підкреслено необхідність застосування антропологічного, цивілізаційного та синергетичного наукових підходів для аналізу проблемних питань адвокатської діяльності в Польщі та в Україні і визначення шляхів їх вирішення.

Ключові слова: порівняльне дослідження, історіографія, методологія, діалектика, наукові підходи, синергетика, адміністративні засади, адвокатура, позитивний досвід, запозичення.

Shyra O.V. Historiography and methodology of comparative legal study of advocate as an institute for implementation of the right to legal assistance in the republic of Poland and in Ukraine

Summary

The scientific publication is devoted to the study of the historiography and methodology of the comparative legal study of advocacy as an institution for the implementation of the right to legal aid in the Republic of Poland and Ukraine.

The works of researchers who devoted their works to various aspects of the organization of the legal profession in the Republic of Poland and Ukraine were analyzed.

On the basis of the analysis of scientific publications, a trend has been established regarding the activation of doctrinal studies of topical issues of advocacy in general and advocacy as an institution for the realization of the right to legal aid in particular, which can be conditionally divided into three main groups. The first group includes the works of scientists who research the theory and practice of advocacy in Ukraine, including analysis of legislation, judicial and administrative practice. The second group includes the works of specialists in the field of comparative jurisprudence, whose authors focus on the comparative analysis of legal foundations and peculiarities of advocacy in foreign countries, in particular in Poland. The third group includes the research of administrative scientists who investigate the administrative and legal foundations of the functioning of the advocacy as an institution for the realization of the right to legal aid, the interaction of lawyers with subjects of public administration, etc.

Particular attention in the context of the research topic is focused on scientific works devoted to the problems of the organization and functioning of the advocacy as an institution for the implementation of the right to legal aid in Ukraine and Poland, including the administrative and legal regulation of the procedure for passing a qualifying exam for acquiring the right to practice law in Ukraine and obtaining a certificate on the right to engage in advocacy, the procedure for upgrading the qualifications of lawyers, the grounds and procedure for bringing lawyers to disciplinary responsibility, etc.

Among the research methods of advocacy as an institution for the realization of the right to legal aid in the context of a comparative administrative-legal analysis of the legislation of Poland and Ukraine, a key role is given to the methodology of comparative jurisprudence, the structural-functional method, as well as the method of legal modeling. The need to use anthropological, civilizational and synergistic scientific approaches to analyze the problematic issues of advocacy in Poland and in Ukraine and to determine ways to solve them is emphasized.

Key words: comparative research, historiography, methodology, dialectics, scientific approaches, synergy, administrative principles, advocacy, positive experience, borrowing.

Список використаних джерел:

1. Волкова Л.М. Публічне адміністрування адвокатури України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 3. Т. 1. С. 106-110.
2. Іванський А.Й. Правові проблеми адміністративно-правового регулювання відносин щодо внесення і розгляду адвокатського запиту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 248-251.
3. Коваль О. Сучасний стан адміністративно-правового забезпечення реформи адвокатури України. *Вісник АПСВТ*, 2020, № 1-2. С. 21-29.
4. Лаврів В. Адміністративно-правове регулювання адвокатської таємниці. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 1 (37). С. 86-91.

5. Олійник А.Ю. Реформа адвокатури: адміністративно-правове забезпечення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 1. С. 146-152.
6. Меєрович Н.А. Адміністративно-правове регулювання адвокатської діяльності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харків, 2014. 21 с.
7. Шкребець Є.Ф. Адвокатура України: адміністративно-правове забезпечення діяльності на сучасному етапі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харків, 2016. 220 с.
8. Вільчик Т.Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.10 «судоустрій; прокуратура та адвокатура». Харків, 2016. 490 с.
9. Святоцька В.О. Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.10. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2021. 535 с.
10. Ганьба О.Б., Мірошніченко В.І. Особливості сучасної методології правових наукових досліджень. *Парадигма пізнання: гуманітарні питання*. № 2 (13). 2016. С. 1-13.
11. Кельман М. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку. *Психологія і суспільство*. № 4. 2015. С. 33-46.
12. Кушакова-Костицька Н.В. Методологічні проблеми сучасних правових досліджень: об'єктивна необхідність чи суб'єктивна формальність. *Філософські та методологічні проблеми права*. № 1-2. 2013. С. 23-31.
13. Лук'янова Г.Ю. Методологічні основи дослідження права у сучасній юридичній науці. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. № 4. 2011. С. 33-43.
14. Пашинський В.Й. Методологічний інструментарій дослідження проблем адміністративно-правового забезпечення оборони держави. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2017. № 3-4. С. 98-102.
15. Рабінович П.М. Методологія юридичної науки. *Юридична енциклопедія: в 6 т. / голова редкол. Ю.С. Шемшученко. К.: Вид-во Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 1998-2004. Т. 3: К-М. 2001. 789 с.*
16. Голосніченко Д.І. Теорія Повноважень: вітчизняний та зарубіжний досвід їх формування: монографія. К.: Г.А.М., 2009. 356 с.